

Geacht Publiek,

Dat uw vereniging mij uitnodigde om hier het woord te voeren, heeft mij danig verrast en, om elk misverstand in de kiem te smoren, het heeft mij uiterst aangenaam verrast. Ik sta al zo'n jaar of veertig bekend als onverbeterlijke Belgicist en, een ongeluk komt nooit alleen, als koningsgezind. Uw vereniging kan van beide afwijkingen in het geheel niet worden verdacht. Toch vraagt uw bestuur mij om vanavond een paar gedachten met u te delen. Had ik een hoed, ik zou die met een grote zwaai afnemen en buigen voor uw ruimdenkendheid en verdraagzaamheid. In deze tijden van knetterende polarisering krijgen die twee het Spaans benauwd. Verdraagzaamheid en ruimdenkendheid zieltogen in de hoeken waar de slagen vallen, als ze ten minste niet buiten in de goot liggen te kreunen.

Uw initiatief, de Meester Jan-Prijs, juich ik uitbundig toe. Uit volle overtuiging. Want behalve Belgicist ben ik ook nog eens Groot-Nederlander. 1830 beschouw ik, samen met 1585, als het rampzaligste jaar in de geschiedenis van onze gewesten. Ik droom nog altijd van de Verenigde Nederlanden, Wallonië en Luxemburg inbegrepen. Wat een schitterend, meertalig land zou dat zijn geweest. Ik heb een voorliefde voor landen die meer dan één taal herbergen. En wat een heerlijke gedachte, dat tot op heden alle jonge Hollanders en Groningers Frans hadden moeten leren. En de Walen Nederlands. Met begeleiding door toegewijde moedertaalsprekers. Maar goed, dromen zij bedrog. Van die vereniging komt niets in huis, op wat klein economisch gepruts na misschien.

Terwijl ik dit verhaal aan het voorbereiden was, begon ik te speuren naar de aanwezigheid van het Engels in onze Nederlandse taal. Eigenlijk is speuren niet het juiste woord. In onze straten, in onze kranten en weekbladen, in onze nieuwuitzendingen, in elektronische berichten, kletste het Engels me in het gezicht. Het gutste over me heen. Het doordrenkte me. Met de dag werden de diepte en de breedte van de vloedgolf me duidelijker. Het was veel erger dan ik had vermoed.

Bijvoorbeeld. Sinds enkele weken heb ik last van een stijve schouder. Nee, meneer, foei! *Frozen shoulder*, zó zegt men dat. De voorbeelden bleven zich opstapelen.

Of ik loop door mijn dorp en zie een bord staan dat ons uitnodigt op de jaarlijkse Weertse Feesten. De datum staat vermeld. En: *Save the date*.

- De televisie, waar ik meer dan dertig jaar geleden zelf voor werkte: *home invasion*.
- De NMBS, ik maak graag en vaak van haar diensten gebruik: *de-ice* de bovenleidingen, het had toen gevroren.
- *Last minute* uw *wish list* opstellen, bij nieuwjaarswensen van de KULeuven. Ik heb verdorie nog klappen van de rijkswacht gekregen toen ik in 1966 betoogde voor Leuven Vlaams.
- *Het Nieuwsblad*. Zijn *once in a lifetime* ontdekking.
- *De Morgen* dan: *First time voters*, in hetzelfde stuk wel: nieuwe kiezers.
- Een kunstenares in *De Afspraak* ontvouwt voor de kijkers haar *desires*. Begeerte is deze mevrouw vreemd.
- Minister Van Peteghem: *keep it simple*.

Het ligt op ons aller tongen bestorven, het vloeit uit onze balpennen, het danst mee op onze klavieren. Het Engels is, binnen in het Nederlands, alomtegenwoordig. Nóg een, om het af te leren, een die ik vaak mocht horen, ik heb volwassen kleinkinderen: *Oh, my God*. Niet lieve help, niet 't Is niet waar, niet Nou breekt mijn klomp, niet Waw, zelfs niet Godverdomme en zeker niet het ouderwetse Jeezemarante, nee, het moet en het zal Engels zijn. Dat *is* gewoon zo.

Ik snap het wel. Het stáát zo goed, dat ene Engelse woordje in dat zinnetje. En in het volgende zinnetje. Én in nog een zinnetje. Én nog een. Het bewijst, onmiddellijk hoorbaar, dat jij, kleine Vlaming, bij de grote kosmopolitische wereld hoort. Dat je geen hopeloos provinciaaltje bent. Dat je mee kunt met de grote mensen. Met de mensen die écht tellen. Wereldwijd. Ik beweer niet dat mensen die om de haverklap Engels door hun Nederlands klutsen, dat met opzet doen. Bewust. Dat is een gepasseerd station. Zij doen dat omdat iedereen het toch doet. Zij nemen gretig deel aan de grote internationale verwaandheid.

De vraag die daarbij opdoemt luidt: *willen* wij nog wel Nederlands spreken? Wordt het niet langzamerhand tijd om al die vervelende kleine talen af te schaffen, om de realiteit van globalisering en mondialisering onder ogen te zien, om over te schakelen op die ene wereldtaal, die o zo makkelijke lingua franca, het Engels. Kom, laten we het doen, nu, we zullen een niet te onderschatten voorsprong op andere taalgebieden verwerven,

taalgebieden waar horden hopeloos conservatieven zich tegen beter weten in blijven vastklampen aan hun moedertaal, dat beschamende relict uit een duister verleden. Wij in Vlaanderen zouden beter moeten weten. Ik neem aan dat in dit gezelschap de grote trekken van onze emancipatiestrijd bekend zijn. Onze geschiedenis is ons geheugen. Wie geen geheugen heeft, wordt bedrogen met de waan van gisteren. Geheugenverlies is een teken van dementie.

Een flinke eeuw zal het geleden zijn. Onze kardinaal, Désiré-Joseph Mercier, verklaarde dat het Nederlands niet geschikt was voor wetenschappelijke doeleinden. Het Nederlands zou nooit een volwaardige cultuurtaal worden, zei hij. In diezelfde tijd, 1901 tot 1913, kregen Nederlanders vrolijk de ene Nobelprijs na de andere voor natuur- en scheikunde, Lorentz, Zeeman, Van der Waals, Kamerlingh Onnes, Van 't Hoff. Zij publiceerden hun wetenschappelijke bevindingen in het *Nederlands*. En het Duits. En het Frans. Een heel enkele keer in het Engels. Tussen haakjes, kardinaal Mercier zei niet *néerlandais*, hij zei *flamand*.

Mercier was geen idioot, integendeel. Hij was een groot theoloog en een internationaal hoog geacht intellectueel. Hij probeerde de katholieke Thomistische wijsbegeerte te verzoenen met de exacte wetenschap, wat in die tijd, zeker in de Katholieke Kerk, zonder meer revolutionair mocht heten. Aan hem hebben ze het Hoger Instituut voor Wijsbegeerte in de Tiensestraat te danken. Toch kreeg deze briljante kerkvorst *ongelijk*. *Ongelijk* over de hele lijn. Nog geen dertig jaar later werd de middelbare school in de Vlaamse provincies vernederlandst. Zelfs de universiteit van Gent werd vernederlandst. En die van Leuven, half.

Mét de kardinaal kreeg de hele elite des lands ongelijk: de bisschoppen, de beste professoren, de leiders van de grootste banken, de directeurs van de grootste industrieën, de toonaangevende politici, de schrijvers die echt meetelden, bijvoorbeeld onze enige Belgische Nobelprijswinnaar literatuur, de internationaal terecht befaamde Gentenaar Maurice Maeterlinck. Zij allen waren er heilig van overtuigd dat het Frans dé taal van de toekomst was, in België, in Europa, in de wereld. Het Nederlands, *le flamand*, zou misschien, héél misschien een nuttige *adjuvant local*, een plaatselijke hulptaal kunnen zijn, zoals een Franstalige Vlaming ooit schreef, u weet wel, zoals de talen van de primitieve inboorlingen in onze Belgische Congo.

Nee dus. Niets van.

Wij leven honderd jaar later. U en ik, wij leven in de toekomst die de schier voltallige elite van ons koninkrijkje met onwankelbare zelfverzekerdheid voorspelde. Hun

voorspellingen waren zo betrouwbaar als de horoscoop van het weekblad *Flair*. De waarschijnlijkheidsgraad benaderde nul. Ze verdwenen in het afvoerputje van de geschiedenis.

De voertaal van Vlaanderen is het Nederlands, sedert tientallen jaren.

Wereldwijd kan het Frans allang niet meer op tegen het Engels.

Het Frans bedreigt ons niet meer. Zelfs in Brussel leren hangjongeren van Noord-Afrikaanse en Voor-Aziatische herkomst Nederlands. Of zoals die Marokkaanse kruidenier in Schaarbeek me ooit zei: *Il faut être avec son temps, monsieur*, je moet met je tijd meegaan. En zijn dochters stuurde hij naar de Heilige Familie op de Helmetsesteenweg, in het Nederlands. Nee, ondanks de hopeloos achterhaalde opvattingen van de kersverse Brusselse minister-president, dreigt van Franstalige kant niets meer.

Het Engels echter gedraagt zich voluit imperialistisch. Het dringt zich op, overal en altijd, zowel in de leefwereld van de jongeren als in die van de ouderen. Als onze eerste-minister, zonder enige twijfel de belangrijkste Vlaamse nationalist van zijn generatie, de toestand van het land waarover hij is aangesteld omschrijft als *we are screwed*, dan weet je het wel.

Nu lopen er genoeg taalkundigen rond die hoofdschuddend zeggen, maar man toch, waar jij het druk om maakt, je kunt die invloeden, dat binnendringen tot overnemen toe, je kunt dat niet tegenhouden. Zij beschrijven de wereldwijde Angelsaksische vloedgolf als een soort natuurverschijnsel. Als het regent, regent het en kun je je maar beter nat laten regenen. Zelfs schuilen is er voor die taalkundigen niet bij. Wie een paraplu wil opsteken, is verdacht. Een enghartige nationalist of zo. Iets wat ik zeker niet ben, dat hebt u daarnet gehoord.

Zulke taalkundigen verkondigen theorieën die verrassend nauw aansluiten bij wat de economen uit de School van Chicago beleden, meer dan veertig jaar geleden. Zij preekten de absolute vrijheid van de markt, de inperking of zelfs de afschaffing van elke overheidsinterventie, en dat zou voor ons allen leiden tot de grootst mogelijke welvaart. Waarna de financiële crisis van 2008 en grootschalig ingrijpen van ... de overheid.

Ik ben ervan overtuigd dat je wel degelijk een en ander kunt tegenhouden, tegenwerken, ombuigen. België is daar een schoolvoorbeeld van. Hadden onze voorvaders in de negentiende eeuw de theorieën aangehangen van heel wat hedendaagse taalkundigen en de macht onbelemmerd te keer laten gaan, dan zou België vandaag Frans spreken van

Quiévrain tot Wuustwezel. Dat zou misschien niet eens zo erg zijn geweest, we zullen het nooit weten, want het is *niet* gebeurd.

Er is nog een tweede Belgisch voorbeeld. Na het fatale rampjaar 1830 wees vrijwel niets erop dat wij, Vlamingen, ooit het Nederlands als voertaal zouden aanvaarden. Was dat niet de taal van de onderdrukker die wij zopas hadden verjaagd?

Echter, kort na 1830 hebben mensen als Jan-Frans Willems, veeleer liberaal, en kanunnik David, uiteraard rooms-katholiek, gepleit en gestreden voor de eenheid van de Nederlandse taal, dwars over de pas getrokken grens heen. Aan hen hebben wij het te danken dat we het woord taal niet met *ae* zijn blijven schrijven. Vooral kanunnik David had te kampen met hardnekkige vooroordelen in eigen kring, want hij zou, zo opperden zijn eveneens rooms-katholieke tegenstanders, pleiten voor de invoering van het calvinistische, dus ketterse Nederlands. En ketter, dat is bekend, zullen eeuwig branden in de hel. Kanunnik David wilde de brave Vlamingen overleveren aan de Satan zelve.

Kanunnik David en Jan Frans Willems hebben onze voorouders van onder hun dorpskerktoren weggehaald. De wereld van de Vlaming moest wijder zijn dan die van ons dialect, dan ons dorp, dan onze streek, vonden deze twee aartsvaders van de Vlaamse beweging. En óf ze gelijk hadden.

Er is nóg een voorbeeld van wat ingrijpen vermag. Van wat taalpolitiek vermag, dwingende taalpolitiek. Ik denk aan ons grote buurland Frankrijk. De Franse republiek is erin geslaagd om, bijna volledig, de vele talen terug te dringen die tot diep in de twintigste eeuw gangbaar waren op haar grondgebied. Ze heeft dat niet zachtzinnig gedaan, hun middel heette ééntalig Franse dwang en die werd systematisch uitgeoefend. Maar barbaars geweld, zoals de Britten het hebben losgelaten op Ierland, was er toch niet bij.

Ten tijde van de Franse Revolutie sprak naar schatting vijf tot tien procent van de Franse bevolking Frans. Omstreeks 1830 was dat zowat twintig tot vijfentwintig procent. Vandaag spreekt zelfs de felste Corsicaanse nationalist perfect grammaticaal Frans.

Dat is vooral het gevolg van leerplicht voor alle jongens en meisjes, aanvankelijk tot twaalf jaar. Zij moesten allemaal, tot in het kleinste dorp, naar de *école républicaine* gaan en daar was de voertaal Frans. Thuis meestal niet. Op de muur van de speelplaats kon je lezen: *défense de parler le breton et de cracher. Of le flamand.* Of andere talen.

Dienstplicht, twee wereldoorlogen, verstedelijking, radio en televisie deden de rest. Het Frans was de taal die je sprak om bij het grote, stralende geheel te horen, exact zoals het Engels nu, maar dan op schaal van één land. Had de republiek haar ingrijpende beleid

niet gevoerd, dan was Frankrijk vandaag een lappendeken van uiteenlopende talen. Dat is het duidelijk niet.

Met andere woorden, dwang werkt. Ook bij ons. Je had meer dan zestig jaar geleden de verbijsterde, razende brieven van Franstaligen uit Gent en Antwerpen en andere Vlaamse steden moeten lezen op bladzijde twee van *La Libre Belgique*, toen de taalgrens werd vastgelegd. Daar maalt niemand nog om. De dwang van wetten werkt.

Dus ja, ik denk dat een stuk of wat dwangmaatregelen, vooral in schoolboeken, mevrouw Demir houdt toch van gespierde politiek, kunnen helpen. Maar ook in de media. Dat je als nieuwslezer het niet kunt maken te zeggen: we struggelen met dat probleem, maar wel: we worstelen met dat probleem. En dat het niet, helemaal *niet* achterlijk is zoiets te eisen, integendeel.

Ik koester geen enkele illusie hoor. De wereldmacht, zowel politiek als economisch als militair, als cultureel, propageert nu eenmaal het Engels. Zozeer dringt die oppermacht door in alle kieren en reten dat zelfs zij die Donald Trump verafschuwen uit de grond van hun hart, hun afschuw uitschreeuwen in *zijn* taal. Maar goed, denk aan kardinaal Mercier en het Frans. Het Chinees komt eraan. Al enkele jaren dwingen de Chinezen de Afrikanen Chinees te leren. En de Afrikanen doen dat.

Er is nog iets. Iets dat absoluut niet afhangt van Donald Trump of Taylor Swift of Amerikaanse kredietkaarten of Ed Sheeran. Het hangt honderd procent af van onszelf.

Weer maak ik een ommetje via Frankrijk.

Een paar weken geleden zag ik op onze televisie een reeks Franse mevrouwen. Na elkaar, telkens één en elk van hen sprak recht de camera in. Elk van hen zei wat ze deed voor de kost. Niet tegen elkaar, tegen mij, de kijker. Elk fragment was duidelijk afzonderlijk opgenomen. Welnu, elk van die vrouwen, allerlei leeftijden, allerlei opleidingen, allerlei soorten werk, elk van die vrouwen sprak vlekkeloos, zwierig, vrijwel accentloos Frans.

U kunt opwerpen, ja, wat had je dan gedacht, ze kwamen allemaal uit Frankrijk. Jazeker.

Laten we hetzelfde nu eens hier proberen. Bij ons. Mevrouwen of meneren, dat doet er niet toe. Wat, denkt u, wat krijgt u te horen? Verkavelingsvlaams, van nauwelijks getemperd Antwerps tot eveneens getemperd West-Vlaams en alles ertussenin. Stel, je doet de proef met theatermensen. Het Verkavelingsvlaams zal iets eenvormiger zijn, want bij het toneel lijken ze te denken dat iedere Vlaming zo spreekt. Dat is een fabel. Hun wantaal is van voor tot achter kunstmatig. Vlaamse lamlendigheid, noem ik dat.

Of bekijk een debatprogramma. Dezelfde vreugdeloze taalbrij. Tot Soundos Em Ahmadi uit Amsterdam naar hier komt en in sonoor Hollands haar welsprekendheid over ons uitstort. Ja, ja, ze zegt mijn *manj*, ik heb dat in Amsterdam wel vaker gehoord. Een verademing was ze, ongeacht wát ze zei.

Ik bedoel:

Wij, Vlamingen, met onze zeer eerbare strijd voor de rechten van het Nederlands in België, een strijd die we tientallen jaren lang democratisch en geweldloos gevoerd hebben, op twee duistere episodes na, wij, Vlamingen, nu we al onze rechten hebben veroverd, niet gekregen, veroverd, weigeren blijkbaar de taal waarvoor onze voorouders gestreden en geleden hebben fatsoenlijk te spreken. Ik heb nog niemand gevonden die mij dat kan uitleggen.

Eindelijk hadden we bereikt waar we recht op hadden en nu laten we het kostbare goed waar generaties zo naar hebben gestreefd achteloos slingeren. Deuken, krassen, vlekken, het kan ons niet verdommen. En omdat het Engels nu eenmaal de baas is, gieten we er zonder na te denken nog liters Engels saus overheen, want juist dat bewijst hoe modern wij wel zijn, hoe knap, hoe wij mee kunnen praten met de glanzende mensen die het echt voor het zeggen hebben.

Internationale verwaandheid.

Vlaamse lamlendigheid.

Kijk.

Als achttienjarige was ik een vurig voorstander van het ABN. Ik ben zelfs centraal secretaris geweest van de ABN-kernen. Dat was een beweging door en voor scholieren, die opkwam voor goed Nederlands. Ze is vrijwel vergeten.

Ik was een strenge taalzuiveraar. Voor mijzelf blijf ik even streng als zestig jaar geleden. Het Nederlands is mijn gereedschap en ik ken geen enkele ambachtsman die zijn gereedschap niet piekfijn verzorgt, behalve broddelaars. Maar dan lees ik in een literair tijdschrift dat goed Nederlands elitair is. Sterker, reactionair. Ik voerde daarnet acteurs op die in het openbaar kwabbig Verkavelingsvlaams wauwelen. Hebben die bevoorrechte mensen, want bevoorrecht zijn ze, van de eerste tot de laatste, hebben die nog nooit gehoord dat ze het goede voorbeeld horen te geven? Snappen zij dan niet dat zij grievend tekortschieten in hun voorbeeldfunctie? Als rolmodel?

Ik hang de oude sociaal-democratische idee van volksverheffing aan. Iedereen, ook de minst bevoorrechte onder ons, iedereen heeft recht op de beste taal, de beste cultuur, het beste theater, de beste boeken, en ga zomaar door. Iedereen. Was dat ook niet de gedachte waar de cultuurflaminganten voor streden? Maar cultuurflaminganten vormen, niet zoals de volksverheffers, een schier uitgestorven diersoort. Als ik de hedendaagse bevoorrechte Vlamingen bezig hoor, kan ik alleen maar besluiten: jullie zijn voorstanders van: houd ze arm, houd ze dom.

Echter, wat betreft álle andere taalgebruikers, niet zo geweldig bevoorrecht, ben ik overgestapt van normerend naar observerend.

Dus, als ik in het Brusselse Centraal Station twee pronte schoolmeiden hoor kwetteren, de ene onmiskenbaar van Oost-Aziatische herkomst, de andere zo zwart als mijn schoenen, allebei een jaar of zeventien, en zwarte zegt tegen Aziatische: Seg, maar dieë van Frans, è, da find ekik nu echt ne keer nen onnozele kwazje si.

Dan stap ik breed grijnzend in de trein. Mijn dag is goed.

Want, wat is die Nederlandse taal, mijn laaiende liefde, mijn aanbedene, mijn levenslot?

De Nederlandse taal is een groot, rommelig huis met tientallen kamers en salons en trappen en kelders en zolders en eindeloze, rammelende koterij. Izegems en Gronings en zalvend rooms Nederlands en de calvinistische tale Kanaäns en Surinaams en plat Amsterdams en Kempens en Brussels en Leuvens en Hoog-Hollands rotzooien er jolig en ruziënd door elkaar. Én allerlei merken Verkavelingsvlaams. Én het bekakte Goois van de dames uit de iets ruimere villa's, met hun beruchte rjwlrjw. Het ene woord ligt te beschimmelen in het kolenhok en een ander woord wordt zorgvuldig gepoetst en geschuierd door een halfgare dichter. Dat is het huis van het Nederlands en omdat er zoveel Belgen in wonen, wordt het voortdurend verbouwd en vertimmerd.

Iedere bewoner weet dat in enkele vertrekken, bekleed met fluweel en zuiver goud, maar vrij toegankelijk voor iedereen, dat in die vertrekken het mooiste Nederlands woont, het Nederlands zoals Hugo Claus het sprak, zoals Boudewijn de Groot zong en zingt, het krachtige Nederlands van de betreurde Martine Tanghe.

Dat is de taal van Nederland en van Vlaanderen én van Brussel. Ik ben zielsgelukkig dat ik die warrige, lawaaierige, babbelzieke, woeste bende de mijne mag noemen, de onze. Het Nederlands is ons huishouden van Jan Steen.

Tenslotte nog dit.

Enkele jaren geleden was ik te gast op een groot colloquium in Den Haag, Paleis Noordeinde, over het Nederlands in de wereld, voorgezeten door Hare Majesteit koningin Beatrix, zo lang is het al geleden. Achter de conferentietafel zaten mensen uit allerlei landen, lang niet alleen de Lage Landen. Naast mij begroette ik een dichter, een pikzwarte Surinamer, een Hindostaan, dat is een van de vele bevolkingsgroepen in dat Zuid-Amerikaanse land.

Een Hollandse meneer in de zaal vond het volstrekt belachelijk dat deze Surinamer dichtte in het Nederlands. Hij vroeg hem: Maar waarom hebt u in vredesnaam het Nederlands gekozen om uw gedichten te schrijven? U kon toch veel beter het Engels kiezen? De Surinamer rechtte zijn rug en antwoordde, barstend van trots: IK heb het Nederlands niet gekozen, het Nederlands heeft MIJ gekozen.

Alleen al om deze heerlijke man te eren, hebben wij de plicht het Nederlands te verdedigen tegen Angelsaksische vloedgolf. En tegen onszelf.

Ik dank u voor uw aandacht.

Geert van Istendael

Leuven

Sint-Geertruiabdij

Voor de Meester Jan-prijs van de Vlaamse Volksbeweging, afdeling Leuven.

21.II.2026